

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja

Kieliopas

Suomen kieli Ruotsissa

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja on Euroopan neuvoston perussopimus joka suojelee ja edistää muun muassa suomen kielen käyttöä Ruotsissa. Tämä kieliopas ohjaa sinut niiden säännösten läpi joita Ruotsin on sovellettava suomen kieleen.

Ruotsin valtio tai peruskirja eivät kuitenkaan pysty yksinään säilyttämään kieltäsi. Suomen kieli säilyy Ruotsissa vain jos käytät sitä joka päivä – ja kaikkialla. Olkaamme suorasanaisia: kieli jota puhutaan vain ruokapöydän äärellä tulee lopulta kuolemaan.

Älä lukitse kieltäsi kodin sisäpuolelle: ota peruskirja kirjaimellisesti ja pidä tätä kieliopasta mukanas.

Hyödynnä peruskirjan tarjoamat lukuisat mahdollisuudet suomen jokapäiväiseen ja julkiseen käyttöön.

Käytä sitä, älä menetä sitä!

Tavoitteet ja periaatteet

Ruotsin alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan politiikan, lainsäädännön ja käytännön tulee vähemmistökielialueilla suomen kielen tilanne huomioon otteen perustua seuraaviin tavoitteisiin ja periaatteisiin:

- suomen kieli tunnustetaan kulttuuririkkaudeksi
- suomen kielen maantieteellistä aluetta kunnioitetaan sen varmistamiseksi, että olemassaolevat tai uudet hallinnolliset rajat eivät muodosta estettä suomen kielen edistämiseksi
- suomen kieltä on tarpeen edistää määrätietoisesti sen aseman turvaamiseksi

Ruotsi sitoutuu poistamaan, mikäli tätä ei ole vielä tehty, kaiken aiheettoman suomen kieleen liittyvän erottelun, poissulkemisen, suosituimmuuden sekä kaikki sellaiset rajoitukset, joiden tarkoituksena on jarruttaa tai vaarantaa suomen kielen säilymistä tai kehittymistä. Suomen kieltä koskevia erityistoimia ei katsota

laajemmin käytettyjä kieliä puhuvan väestön syrjinnäksi, jos näiden toimien tavoitteena on edistää tasa-arvoa suomen kielen käyttäjien ja muun väestön välillä tai asianmukaisesti huomioida suomen kielen erityisasema.

Ruotsi sitoutuu tarvittavin toimenpitein edistämään maansa kieliryhmien keskinäistä yhteisymmärrystä ja erityisesti sisällyttämään opetus- ja kasvatustavoitteisiinsa kunnioituksen, ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden suomen kieltä kohtaan sekä rohkaisemaan myös joukkoviestimiä pyrkimään samaan päämäärään.

Määrittäessään suomen kieltä koskevaa politiikkaansa Ruotsin tulee ottaa huomioon suomen kielen käyttäjien ilmaisemat tarpeet ja toivomukset. Heitä rohkaistaan tarvittaessa perustamaan elimiä, jotka voivat antaa viranomaisille neuvoja kaikissa suomen kieltä koskevissa asioissa.

Koulutus

Koulutuksen osalta Ruotsi on sitoutunut vähemmistökielialueilla suomen kielen tilanne huomioon otteen ja heikentämättä Ruotsin virallisen kielen opetusta muun muassa seuraavaan:

- järjestämään esikouluasteen opetusta suomen kielellä, tai huomattavan osan esikouluasteen opetuksesta suomen kielellä ainakin niille oppilaille, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi
- järjestämään peruskouluopetusta suomen kielellä, tai huomattavan osan peruskouluopetuksesta suomen kielellä tai järjestämään suomen kielen opetusta erottamattomana osana peruskoulun opetusohjelmaa ainakin niille oppilaille joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi
- järjestämään keskiasteen opetusta suomen kielellä, tai huomattavan osan keskiasteen opetuksesta suomen kielellä tai järjestämään suomen kielen opetusta erottamattomana osana keskiasteen opetusohjelmaa ainakin niille oppilaille joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi
- järjestämään ammattiopetusta suomen kielellä, tai huomattavan osan ammattiopetuksesta suomen kielellä tai järjestämään suomen kielen opetusta erottamattomana osana

ammattiopetusohjelmaa ainakin niille oppilaille joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi

- rohkaisemaan ja/tai sallimaan korkeakouluopetusta suomen kielellä (opetuskieli) tai mahdollisuuksia suomen kielen opiskeluun korkeakoulujen opetusaineena
- suosimaan ja/tai rohkaisemaan suomen kielen tarjontaa aikuiskasvatus- ja täydennyskoulutuksessa
- varmistamaan suomen kielen taustalla olevan historian ja kulttuurin opetuksen
- järjestämään perustutkintoon tähtäävää koulutusta ja jatkokoulutusta opettajille, joita tarvitaan niiden määräysten toteuttamiseksi, jotka liittyvät suomen kielen opetukseen
- asettamaan valvontaelimen tai -elimiä, jotka seuraavat toimenpiteitä ja edistystä suomen kielen opetuksen vakiinnuttamisessa tai kehittämisessä ja jotka laativat julkistettavia kausikertomuksia huomioistaan.

Koulutuksen osalta sekä muilla kuin niillä alueilla, joilla suomen kieltä perinteisesti käytetään Ruotsi sitoutuu sallimaan, rohkaisemaan tai järjestämään soveltuvan asteista (esim. esi-, perus-, keski-, ja ammattiasteen) opetusta suomen kielellä (opetuskieli tai oppiaine), mikäli kieliryhmän koko on riittävä.

Oikeusviranomaiset

Tuomiopiireissä, joissa suomen kieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, Ruotsi sitoutuu suomen kielen tilanne huomioon otteen ja sillä

edellytyksellä, etteivät tämän kappaleen mukaiset helpotukset tuomarin mielestä vaikeuta oikeuden toteutumista -rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä

- takaamaan oikeuden käyttää suomen kieltä jos joudut syytetyksi
- määräämään, ettei kirjallisia tai suullisia todisteita ja vaateita saa jättää tutkimatta yksinomaan sillä perusteella, että ne esitetään suomen kielellä
- toimittamaan pyynnöstä oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat suomen kielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla siten, ettei sinulle aiheudu lisäkustannuksia
- riita-asiain oikeudenkäynnissä
- sallimaan sen, että voit käyttää suomen kieltä oikeudessa esiintyessäsi silloin kun sinun on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti ilman, että tästä aiheutuu sinulle lisäkustannuksia
- sallimaan, että asiakirjat ja todisteet esitetään suomen kielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla
- hallinto-oikeuksissa käytävissä oikeudenkäynneissä

- sallimaan sen, että voit käyttää suomen kieltä oikeudessa esiintyessäsi silloin kun sinun on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti ilman, että tästä aiheutuu sinulle lisäkustannuksia
 - sallimaan, että asiakirjat ja todisteet esitetään suomen kielellä tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla
 - ryhtymään toimenpiteisiin varmistaakseen, että rikosoikeudellisten ja riita-asiain oikeudenkäyntien käyminen suomen kielellä, ja tarvittavat tulkit ja käännökset, eivät aiheuta sinulle lisäkustannuksia.
- Ruotsi sitoutuu siihen, että se ei kiellä Ruotsissa laadittujen oikeudellisten asiakirjojen pätevyyttä vain sillä perusteella, että ne on laadittu suomen kielellä
- Ruotsi sitoutuu pitämään saatavilla suomen kielellä tärkeimmät lakitekstit ja erityisesti suomen kielen käyttäjiä koskevat tekstit, ellei tästä ole huolehdittu muulla tavalla.

Hallintoviranomaiset ja julkiset palvelut

Valtion hallintopiireissä, joissa suomen kieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, Ruotsi sitoutuu varmistamaan suomen kielen tilanne huomioon ottaen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, että

- suomen kieltä käyttävät henkilöt voivat jättää kirjallisia ja suullisia hakemuksia viranomaisille ja saada niihin vastauksia suomeksi
- suomen kieltä käyttävät henkilöt voivat pätevästi toimittaa asiakirjoja tällä kielellä
- hallintoviranomaisten sallitaan laatia asiakirjoja suomen kielellä

Niissä alue- tai paikallisviranomaisissa, joiden toiminta-alueella suomen kieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, Ruotsi sitoutuu sallimaan ja/tai rohkaisemaan

- suomen kielen käyttäjien mahdollisuutta jättää suullisia ja kirjallisia hakemuksia suomeksi
- alueviranomaisten virallisten asiakirjojen julkaisemista myös suomen kielellä
- paikallisviranomaisten virallisten asiakirjojen julkaisemista myös suomen kielellä
- perinteisten ja oikeiden paikannimien käyttöä tai käyttöönottoa suomen kielellä, tarvittaessa rinnakkain ruotsin kielen kanssa.

Saattaakseen voimaan mahdollisuus käyttää suomen kieltä hallintoviranomaisten kanssa ja julkisissa palveluissa, Ruotsi sitoutuu tarjoamaan mahdollisuuden käännöksille ja tulkkaukselle tarpeen mukaan

Ruotsi sitoutuu sallimaan sukunimien käytön tai käyttöönoton suomen kielellä asianosaisten pyynnöstä.

Joukkoviestimet

Ruotsi sitoutuu suomen kielen käyttäjien osalta alueilla, joilla suomen kieltä puhutaan, kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin julkisilla viranomaisilla on välillisesti tai välittömästi toimivaltaa, valtuudet tai muutoin mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla, ja kunnioittaen joukkoviestimien itsenäisyyden ja itsehallinnon periaatetta

- huolehtimaan riittävästi siitä, että julkisen palvelun yleisradiotoiminnan radio ja televisio lähettävät ohjelmaa suomen kielellä
- rohkaisemaan ja/tai helpottamaan yksityisen suomen kielellä toimivan televisiokanavan perustamista
- rohkaisemaan ja/tai helpottamaan auditiivisten ja audiovisuaalisten teosten luomista suomen kielellä

- rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden suomen kielellä ilmestyvän sanomalehden perustamista ja/tai ylläpitämistä
- soveltamaan olemassa olevia avustuksia koskevia toimenpiteitä myös suomen kielellä tuotettuihin audiovisuaalisiin ohjelmiin.

Ruotsi sitoutuu takaamaan vapauden vastaanottaa suoraan naapurimaiden radio- ja televisio-ohjelmia, jos ohjelmat on tuotettu suomen kielellä, sekä olemaan estämättä suomen kielellä naapurimaista lähetettyjen radio- ja televisio-ohjelmien jälleenlähetystä. Lisäksi Ruotsi sitoutuu takamaan, ettei lehdistön sananvapautta ja vapaata tiedonkulkua millään tavoin rajoiteta suomen kielellä tai samantapaisella kielellä ilmestyvissä lehdissä. Näiden vapauksien käyttöön saattaa liittyä laillisia rajoitteita.

Kulttuuritoiminta ja -palvelut

Kulttuuritoiminnan ja -palvelujen osalta - erityisesti kirjastojen, videolainaamojen, kulttuurikeskusten, museoiden, arkistojen, akatemioiden, teattereiden ja elokuvateattereiden, samoin kuin kirjallisuus- ja elokuvatuotannon ja populaarikulttuurin, festi-

vaalien ja kulttuurituotannon osalta, mukaan lukien muun muassa uusien teknologia - Ruotsi sitoutuu alueilla, joilla suomen kieltä käytetään ja sikäli kuin viranomaisilla on toimivaltaa, valtuudet tai mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla

- rohkaisemaan suomen kielelle ominaista ilmaisuja ja aloitteellisuutta sekä huolehtimaan suomen kielellä tuotettujen teosten saatavuudesta eri tavoin
- huolehtimaan suomen kielellä tuotettujen teosten saatavuudesta eri muodoissa muilla kielillä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys-, ja tekstitystoimintaa
- huolehtimaan muilla kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta suomen kielellä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys- ja tekstitystoimintaa
- varmistamaan, että erilaiset kulttuuritoimintojen järjestämisestä vastaavat elimet soveltuvalla tavalla sisällyttävät suomen kielen ja kulttuurin tuntemuksen ja osaamisen aloittamiinsa tai tukemiinsa hankkeisiin
- rohkaisemaan suomen kielen käyttäjien edustajien välitöntä osallistumista kulttuuripalvelujen tarjontaan ja kulttuuritoiminnan suunnitteluun

- rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sellaisen elimen tai sellaisten elinten perustamista, joiden tehtävänä olisi kerätä, tallentaa ja esitellä tai julkaista suomen kielellä tuotettuja teoksia
- tarvittaessa perustamaan ja/tai edistämään ja rahoittamaan käännöksiä ja terminologista tutkimuspalvelua erityisesti silmällä pitäen asianmukaisen hallinnollisen, kaupallisen, taloudellisen, yhteiskunnallisen, teknisen ja oikeudellisen sanaston ylläpitämistä ja kehittämistä suomen kielellä

Jos suomen kieltä käyttävien henkilöiden lukumäärä on riittävä muilla kuin sellaisilla alueilla, joilla suomen kieltä perinteisesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan ja/tai järjestämään asianmukaista kulttuuritoimintaa ja -palveluja.

Talous- ja yhteiskuntaelämä

Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta Ruotsi sitoutuu koko maassa:

- poistamaan lainsäädännöstään kaikki määräykset, jotka perusteettomasti kieltävät tai rajoittavat suomen kielen käyttöä

talous- ja yhteiskuntaelämään liittyvissä asiakirjoissa, erityisesti työsuopimuksissa ja teknisissä asiakirjoissa kuten tuotteiden tai laitteiden käyttöohjeissa

Yhteydet valtakunnan rajojen yli

Ruotsi sitoutuu:

- soveltamaan voimassaolevia kahden- ja monenvälisiä sopimuksia, jotka ovat sitovia sellaisiin muihin valtioihin nähden, joissa käytetään suomen kieltä tai samankaltaista kieltä, tai tarvittaessa pyrkiä tekemään mainitunlaisia sopimuksia siten, että asianomaisten valtioiden suomen kielen käyttäjien yhte-

yskiä kulttuurin, koulutuksen, tiedotustoiminnan, ammattikoulutuksen ja jatkuvan koulutuksen alalla edistetään

- helpottamaan ja/tai edistämään suomen kielen eduksi yhteistyötä valtakunnan rajojen yli erityisesti niiden alueellisten tai paikallisten viranomaisten välillä, joiden alueella käytetään suomen kieltä tai samankaltaista kieltä.

Peruskirjan lisäksi voit myös hyötyä **kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevasta puiteyleissopimuksesta**. Tämän sopimuksen kautta valtio sitoutuu edistämään olosuhteita jotka ovat tarpeellisia, jotta kansalliseen vähemmistöön kuuluvat henkilöt voivat **ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan** sekä säilyttää **identiteettinsä oleelliset perustekijät (uskonnon, kielen, perinteet ja kulttuuriperinnön)** sekä suojelemaan näitä henkilöitä vastentahtoiselta sulauttamiselta. Puiteyleissopimus takaa oikeuden käyttää vähemmistökieltä julkisesti ja muiden muassa myös oikeuden **oppikirjoihin**, oikeuden perustaa ja johtaa omia **opetus- ja koulutuslaitoksia**, oikeuden käyttää **etunimeään** ja asettamaan nähtäville omalla vähemmistökielillä laadittuja **kadunnimiä**, oikeuden asettaa julkisesti nähtäville omalla vähemmistökielillä laadittuja **yksityisiä opasteita**, luo tarpeelliset olosuhteet tehokkaalle **osallistumiselle julkisiin asioihin** (myös kansalaisjärjestöissä) ja tekemään kahden- tai monenvälisiä sopimuksia toisten valtioiden kanssa **varmistakseen vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden suojelun**.

Oletko kohdannut ongelmia?

Ruotsiin laillisesti perustetuilla järjestöillä tai yhdistyksillä on oikeus ilmoittaa Euroopan neuvostolle alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanoa koskevissa asioissa. Nämä ilmoitukset voi lähettää peruskirjan sihteeristöön seuraavaan osoitteeseen:

European Charter for Regional or Minority Languages
Council of Europe
F-67075 Strasbourg
minlang.secretariat@coe.int

www.coe.int/minlang

Kielioppaat kehitettiin tarjoamaan yleiskatsaus määräyksiin joita sovelletaan alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan suojelemille kielille. Tämä kansalaisen opas ei korvaa peruskirjaa. Osapuolten hyväksymien kaikkien säännösten alkuperäiset sanamuodot sekä lista niiden suojelemista kielistä löytyy Euroopan neuvoston kotisivuilta, <http://conventions.coe.int>. Lisää **kielioppaita** valmistetaan vähitellen.